

Covid -19 Dan Keyingi Davrda Limfoid Va Gemopoetik To'Qimalari Yomon Sifatli O'Smalarining Aholi Orasida Kasallanish Holatlari

*Mamatkulova Feruza¹, Yusufova Xolida², Yo'ldosheva Donoxon³, Shaminova Sevinch⁴,
Norboyeva Jasmina⁵*

Kirish: Limfoid, gematopoetik va tegishli to'qimalarning (bundan buyon matnda qon tizimining xo') xavfli o'smalari bilan kasallanish darajasini dinamikada tahlil qilish tibbiy yordamni rejalashtirish, uni tashkil etishdagi kamchiliklarni aniqlash va sifatini baholash imkonini beradi. Hozirgi vaqtda COVID-19 virusli infeksiyasi pandemiyasi (2020-2021) davrida qon tizimining xavfli o'smalari bilan kasallanish darajasini o'rganish va bu holatning qon tizimining xavfli o'smalari bilan kasallanish darajasiga mumkin bo'lgan ta'sirini aniqlash alohida qiziqish uyg'otmoqda.

Kalit so'zlar: Limfoid, gematopoetik va tegishli to'qimalar, COVID-19, Paraproteinemik gemoblastozlar, Xodjkin va Xodjkin bo'lmagan limfomalar.

Qon xavfli o'smalarining asosiy belgilari suyak iligi yoki limfa tizimida joylashgan ildiz hujayralarida mutatsiyalar mavjud bo'lganda paydo bo'ladi. Natijada, hujayralar nazoratsiz bo'linadi va g'ayritabiiy tuzilishga ega bo'lib, butun tanaga tarqalib, organlar va to'qimalarning faoliyatini buzadi.

Ushbu patologiyalar uchta katta guruhga bo'lingan:

Leykemiya - gematopoez va periferik qon hujayralarining tizimli buzilishi. Ularda o'simta fokusining o'ziga xos lokalizatsiyasi yo'q.

Limfomalar - limfa tizimining o'smalari bo'lib, unda saraton limfotsit hujayralari topilgan bir yoki bir nechta patologik o'choqlar mavjud.

Paraproteinemik gemoblastozlar.

Leykemiya suyak iligini o'z ichiga oladi, saraton kasalligida yetuk bo'lmagan gematopoetik hujayralar – blast xujayralari hosil qiladi. Limfomalar limfa tugunlari va ba'zi ichki organlariga ta'sir qiladi.

Uzoq vaqt davomida patologiya yashirin tarzda davom etishi mumkin va gemoblastoz belgilari bir-biriga o'xshashdir, shuning uchun diagnostikada hal qiluvchi rol sitogenetik tahlilga beriladi.

Gemoblastozlarni, shu jumladan suyak iligi transplantatsiyasi orqali to'liq davolash mumkin, ammo saratonning bu turi relapslar, gematopoetik hujayralarning qayta-qayta shikastlanishi tufayli kasallikning barcha belgilarining qaytishi bilan tavsiflanadi.

Qon o'smalarining sabablari

Bugungi kunga qadar qon saratoni rivojlanishining aniq bir aniq sababi yo'q. Ammo ularning paydo bo'lish ehtimolini sezilarli darajada oshiradigan ma'lum xavf omillari mavjud. Gematopoetik hujayralardagi mutatsiyalarni qo'zg'atadigan mumkin bo'lgan ta'sirlar orasida:

ionlashtiruvchi nurlanishning har xil turlari;

irsiy patologiyalarning mavjudligi;

¹ Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti gematologiya kafedrasida o'qituvchisi

^{2,3,4,5} Samarqand davlat tibbiyot universiteti Pediatriya fakulteti 308-guruh talabasi

kimyoviy kanserogenlarning, shu jumladan ayrim turdagi dorilarning ta'siri;

viruslarning ta'siri (viruslarning Epshteyn-Barr yoki T-limfotrop avlodlari)

Qon saratoni turlari-uchta katta tur - leykemiya, paraproteinemik gemoblastoz va limfomalarga bo'linishdan tashqari, har bir guruh ichida o'sma jarayonlarining turlariga bo'linish mavjud.

Linfomalar quyidagilarga bo'linadi:

Hodjkin (limfogranulomatoz), ta'sirlangan to'qimalarda maxsus hujayralar yo'qligi yoki mavjudligiga qarab bir nechta kichik tiplarga ega - Shternberg-Rid, Xodjkin bo'lmagan og'irlik darajasiga ko'ra, ular yengil, o'rtacha yoki yuqori darajali bo'lishi mumkin.

Leykemiya ikki turga bo'linadi:

O'tkir leykemiya, bunda blastlar yoki yetilmagan gematopoetik hujayralarga ta'sir qiladi.

Surunkali, shakllanishning turli bosqichlarida yetuk hujayralarni o'z ichiga oladi. Surunkali kasalliklar uchun, klinik ko'rinish o'tkir leykemiya jarayoniga o'xshash bo'lsa, blast inqirozlarining paydo bo'lishi odatiy holdir.

O'tkir leykemiyalar guruhida ta'sirlangan hujayralar turiga ko'ra quyidagilarga bo'linadi:

Limfoblastik shakllar. T- va V tipidagi limfotsitlar o'tmishdoshlari ta'sirlanadi

Surunkali leykemiya quyidagi shakllarga bo'linadi:

V-limfotsitlar ta'sirlangan va ularning mutant shakllari hosil bo'lgan limfotsitar leykemiya.

Leykotsitlarning granulotsitar qatori ta'sirlangan miyelotsitar leykemiya.

Paraproteinemik gemoblastozlarda qonda anormal, monoklonal immunoglobulinlar, mutatsiyaga uchragan hujayralar tomonidan ishlab chiqarilgan patologik oqsillar to'planadi. Ushbu turdagi qon saratoni quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Limfotsitlar generatsiyasining shikastlanishi, anemiya, suyak to'qimalarining shikastlanishi va paraproteinning siydik bilan chiqarilishi, buyrak shikastlanishi bilan miyeloma kasalligi.

Valdenstrem makroglobulinemiyasi - bu saraton kasalligi bo'lib, u anormal miqdorda protein va organlarga, shu jumladan hayotiy organlarga zarar yetkazilishi tufayli qon yopishqoqligining keskin o'zgarishiga olib keladi. Turli zanjirli (odatda alfa yoki gamma) yirik protein molekulalarining qonda to'planishi bilan og'ir zanjirli kasallik, kamroq tez-tez delta yoki mu shakllanadi. Ovqat hazm qilish traktining turli qismlariga mumkin bo'lgan zarar, kaxeksiya bilan og'ir kellik, isitma va limfa tugunlarining shikastlanishi.

Tadqiqot maqsadi: 2020 yilda Samarqand viloyatida qon tizimining yomon sifatli o'smalarining birlamchi kasallanishini o'rganish, 5 yil davomida kasallanish darajasi tendensiyalarini aniqlash.

Materiallar va usullar: 2017-2020 yillarga mo'ljallangan Samarqand ko'p tarmoqli tibbiyot markazi statistik kuzatuv shakli "xavfli neoplazmalar to'g'risida ma'lumot", Samarqand viloyati aholi saratoni reestridan olingan ma'lumotlar. Olingan ma'lumotlarni statistik qayta ishlash variatsion statistika usullaridan foydalangan holda amalga oshirildi.

Natijalar: 2020 yilda Samarqandda qon tizimining 17 ta yangi xavfli o'smalari aniqlangan (erkaklar orasida 9, ayollar orasida 8). Yangi kasallanganlar orasida ayollarning ustunligi mehnatga layoqatli yoshdagi erkaklarning boshqa sabablarga ko'ra o'lim darajasining g'ayritabiiy yuqoriligi bilan izohlanadi. Samarqandda 5 yil davomida barcha xavfli neoplazmalarining yangi tashxis qo'yilgan umumiy sonida qon tizimining xavfli neoplazmalarining ulushi o'zgarishsiz qoldi - 6,2%. Yangi tashxis qo'yilgan bemorlarning jinsi (43,6 foizi erkaklar, 56,4 foizi ayollar) va yoshi (yangi tashxis qo'yilganlarning o'rtacha yoshi 58 yosh; ayollar populyatsiyasida o'rtacha yoshi 60 yoshdan 57,3 yoshgacha pasaygan) bo'yicha tarkibi o'zgarishsiz qoldi. Standartlashtirilgan kasallanish darajasi 2020 yilda 17,340/0000 ni tashkil etdi (2016 yilda - 19,70/0000, 2019 yilda - 21,350/0000). Erkaklarda kasallanish darajasi ayollarga qaraganda yuqori: 19,160/0000 va 16,260/0000. Bu tendensiya butun

kuzatish davri davomida davom etdi. 2020 yilda qon tizimining xavfli neoplazmalari bilan kasallanish tarkibida limfoproliferativ o'smalar ustunlik qildi, ular orasida Xodjkin bo'lmagan o'smalar eng ko'p uchraydi. limfomalar (standartlashtirilgan birlamchi kasallanish darajasi 5,940/0000), limfoma Xodjkin kasalligi (2,34 0/0000), o'tkir limfoblastik leykemiya (2,04 0/0000), miyeloma va immunoproliferativ o'smalar (2,010/0000), surunkali limfotsitar leykemiya (1,730/0000). O'tkir miyeloid leykemiya bilan kasallanish 1,440/0000, surunkali miyeloleykemiya - 1,230/0000. Tadqiqot davrida kasallanishning o'sishi faqat o'tkir limfoblastik leykemiyada aniqlandi - 14,0% ga (1,790/0000 dan 2,040/0000 gacha). 2020 yilda qon tizimining boshqa malign neoplazmalari bilan kasallanishning standart ko'rsatkichlari kamaydi: o'tkir miyeloid leykemiya uchun maksimal ko'rsatkich 24,6%, minimal - limfoma bilan Xodjkin kasalligi - 9,7% ga. Garchi turli yillarda kasallanish darajasi juda tushunarli tebranishlargato'g'ri kelsada, Samarqand axolisining populyatsiya saratoni to'g'risidagi ma'lumotlar va qon tizimining xavfli o'smalari bilan kasallanishni o'rganish bo'yicha o'z tajribamiz o'tgan yillarda kasallanishning o'sishining barqaror tendensiyasidan dalolat beradi. 2020 yilda uzoq davom etgan tendensiya yo'nalishini o'zgartirdi. Ushbu tendensiyaning barqarorligi va unga COVID-19 pandemiyasi ta'sir qilganmi yoki yo'qligini baholash hali ham qiyin. Sog'liqni saqlash tizimi 2021-yilda pandemiya tufayli eng katta qiyinchiliklarni boshdan kechirdi. Shuning uchun 2021-2023 yillardagi kasallanish ma'lumotlari ma'lum bo'lgach, yakuniy xulosalar chiqarish mumkin. Shu bilan birga, allaqachon taxmin qilish mumkinki, qon tizimining xavfli o'smalari bilan kasallanishning standart darajasining pasayishi, asosan, COVID-19 pandemiyasi davrida sog'liqni saqlash tizimiga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish sonining kamayishi, ixtisoslashtirilgan tibbiy yordam mavjudligining kamayishi, noadekvat qon kasalliklarini aniqlashning mumkin bo'lgan holatlarining kamayishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin diagnostika sifatining pasayishiga olib keladi.

Xulosa.

1. 2020 yilda Samarqand regionida qon tizimining xavfli o'smalarining birlamchi darajasi 17,340/0000 ni tashkil etdi, 2016 yildan beri 12% ga, 2019 yildan esa 18,8% ga kamaydi.
2. Erkaklar orasida kasallik bilan kasallanish ayollarnikidan ko'p.
3. Eng yuqori kasallanish Xodjkin bo'lmagan limfomalarda aniqlangan, minimal - surunkali miyeloleykemiya. Dinamikada faqat o'tkir limfoblastik leykemiya uchun kasallanish darajasi ko'rsatkichlari kamaydi;

Qon tizimining xavfli o'smalari bilan kasallanish ko'rsatkichlarining o'sishining uzoq muddatli tendensiyasi yo'nalishining o'zgarishi COVID-19 pandemiyasi davrida sog'liqni saqlash tizimiga favqulodda yuk tushishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin va uning sabablarini keyingi monitoring va o'rganishni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. M.F. Khaydarovna. Helicobacter Pylori And its Importance in the Development of Anemia Associated With Iron Deficiency and Vitamin B12 Miasto Przyszłości 44, 207-211
2. Mamatkulova F.Kh. Shomurodov K.E., Temirov N. N. Significance. Of Helicobacter Pylori In Iron Deficiency. International Journal for Research in Applied Science & Engineering Technology (IJRASET) ISSN: 2321-9653; Volume.9 Issue XII Dec.2021. <https://doi.org/10.22.214/ijraset.2021.39443.1103-1106>
3. L.S. Maxmonov, M.B. Norbo'tayeva, F.X. Mamatkulova AKUSHER GINEKOLOG AMALIYOTIDA TEMIR TANQISLIGI KAMQONLIGI Miasto Przyszłości 54, 319-327
4. Maxmonov L.S., Mamatkulova F.X., Holiqulov B.Y. Gemorragik diatezlar bilan kasallangan ayollarda tuxumdon apopleksiyasi asoratini davolash tamoyillari // Science and Education. – 2022. – T. 3. – №. 12. – C. 237-244.
5. FX Mamatkulova, SF Ziyodinov, DX Suyundiqov. Yurak-qon tomir kasalliklari bo'lgan bemorlarda qonining elektrokinetik va klinik-laborator ko'rsatmalari. Science and Education 5 (2), 154-160

6. F.X.Mamatkulova., X.I.Axmedov. Temir tanqisligi kamqonligining kelib chiqish sabablari va davolashga zamonaviy yondoshuv. "SCIENCE AND EDUCATION" VOLUME 4,ISSUE1.2023/195-203
7. Dadajonov, U., Abdiyev, K., Mamatkulova, F., & Dadajonov, U. (2021). Innovatsionniye metodi lecheniya immunnoy trombositopenicheskoy purpuri u lits molodogo vozrasta. Obshestvo i innovatsii, 2(4/S), 52-56.
8. Яхшиев, А. А. (2024, May). ДИДАКТИЧЕСКАЯ СПЕЦИФИКА ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 914-916).
9. Anorqulov, S. (2020). TOPONYMS AS AN OBJECT OF LINGUISTIC RESEARCH. Philology Matters, 2020(1), 129-136.
10. Mamatkulova F. X. Mamatova N. T. Ruziboeva.O. N. Prevention Of Anemia In Patients With Tuberculosis. The American Journal of Medical Sciences and Pharmaceutical Research, 2(11), 62–65.
11. L.S.Makhmonov., F.Kh.Mamatkulova., M.B. Berdiyarova, K.E. Shomurodov.THE MAIN CAUSES OF ANEMIA IN IRON AND VITAMIN B 12 DEFICIENCY ASSOCIATED WITH HELICOBACTER PYLORI
12. Makhmonov L. S., Mamatkulova F. Kh., Kholturaeva D. F., Muyiddinov Z. Z. IMPORTANCE OF DETECTION OF HEPIDINE AND INTERLEUKINS IN "Science and Education" Scientific Journal / Impact Factor 3,848 (SJIF) February 2023 / Volume 4 Issue 2.
13. Mamatkulova F. X. Mamatova N. T. Ruziboeva.O. N. Prevention Of Anemia In Patients With Tuberculosis. The American Journal of Medical Sciences and Pharmaceutical Research, 2(11), 62–65.
14. Maxmonov, L. S., Mamatkulova, F. X., & Melikulov, B. S. (2023). Trombositopatiya bilan kasallangan ayollarda tuxumdon apopleksiyasi kechishi va asoratini davolash tamoyillariga zamonaviy yondashuv. Science and Education, 4(2), 384-391.
15. Makhmonov L. S., Mamatkulova F. Kh., Kholturaeva D. F., Muyiddinov Z. Z. IMPORTANCE OF DETECTION OF HEPIDINE AND INTERLEUKINS IN IRON DEFICIENCY ANEMIA. Asian Journal of Multidimensional Research ISSN: 2278-4853 Vol. 11, Issue 4, April 2022
16. Dadajanov U. D., Mamatkulova Feruza Xaydarovna, R. Oyjamol N. Features Of Thrombophilia In Covid-19 European Journal of Molecular & Clinical Medicine2020/12/26. 07/03
17. Mamatkulova Feruza Khaydarovna, Akhmedov Husan Isrofilovich, Abdiev Kattabek Makhmatovich. Essential Thrombocythemia - Principal Analysis in Children and Adolescents. JOURNAL OF INTELLECTUAL PROPERTY AND HUMAN RIGHTS Volume: 2 Issue: 10 | Oct – 2023 ISSN: 2720-6882. 23-29.
18. ON Ruziboeva, KM Abdiev, AG Madasheva, FK Mamatkulova MODERN METHODS OF TREATMENT OF HEMOSTASIS DISORDERS IN PATIENTS WITH RHEUMATOID ARTHRITIS Ученый XXI века 78 (7), 8-11.
19. LS Maxmonov, FX Mamatkulova, OE Alimov, UU Raxmonov. Yelka Kamari Operatsiyalarida Regional Anesteziyaning Samaradorligi Miasto Przyszłości 47, 993-997
20. Abdiyev K.M., Dadajanov U.D., Mamatkulova F.X. Nekotoriye aspekti vedeniya bolnix s trombositopenicheskoy purpuroy oslojnennoy s apopleksiyey yaichnika. Problemi ekologii, zdorovya, farmatsii i parazitologii. Nauchniye trudi. Moskva. 2013 g. Str. 372-373.
21. Makhmonov L.S., Sh. Koraboev S.K., Gapparova N..Sh, Mamatkulova F. Kh. Early diagnosis and treatment of funicular myelosis in v12 deficiency anemia. Asian Journal of Multidimensional Research Year : 2022, Volume : 11, Issue : 5.First page : (369) Last page : (373)Online ISSN : 2278-4853.

22. Mamatkulova F.X., Alimov O.E., Namozov M.N.O'. Abdominal jarroxlik operatsiyalardan keyingi davrda regional anesteziyaning samaradorligi va rivojlangan kamqonlikni davolash //Science and Education. – 2023. – T. 4. – №. 2. – C. 445-452.
23. KM Abdiev, AG Madasheva, FK Mamatkulova MODERN METHODS OF TREATMENT OF HEMORRHAGIC SYNDROME AT AN EARLY STAGE IN PATIENTS WITH IDIOPATHIC THROMBOCYTOPENIC PURPURA. УЧЕНЫЙ XXI BEKA, 41-44
24. MF Khaydarovna, AH Isrofilovich, AK Makhmatovich Essential Thrombocythemia-Principal Analysis in Children and Adolescents. Journal of Intellectual Property and Human Rights 2 (10), 23-29
25. Gadayev A.G., Maxmonov L.S., Mamatqulova F.X. Helicobacter pylori bilan assotsiyalangan temir va vitamin B12 tanqisligi kamqonliklarida yallig‘lanish sitokinlarining ayrim laborator ko‘rsatkichlar bilan o‘zaro bog‘liqligi. – 2022.
26. Maxmonov L.S.,Mamatqulova F.X.,Holiqulov B.Y.Trombotsitopatiya bilan kasallangan ayollarda tuxumdon apopleksiyasi asoratini davolash tamoyillari Biologiya va tibbiyot muammolari 2022, №1.UDK: 615.3:617.01.134 ISSN 2181-5674 61-67s.
27. K.M Abdiev, AG Madasheva, F Kh Mamatkulova. MODERN METHODS OF TREATMENT OF HEMORRHAGIC SYNDROME AT AN EARLY STAGE IN PATIENTS WITH IDIOPATHIC THROMBOCYTOPENIC PURPURA. УЧЕНЫЙ XX

